

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

Niet voor God en niet voor het Vaderland. Linkse soldaten, matrozen en hun organisaties tijdens de mobilisatie van '14-'18

Blom, R.L.; Stelling, Th.

Publication date

2004

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Blom, R. L., & Stelling, T. (2004). *Niet voor God en niet voor het Vaderland. Linkse soldaten, matrozen en hun organisaties tijdens de mobilisatie van '14-'18*. Uitgeverij Aspekt.

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

WOORD VOORAF

Toen wij in de jaren tachtig in militaire dienst zaten, was het voor ons vanzelfsprekend dat we lid werden van de Vereniging van Dienstplichtige Militairen (vvdM). We waren politiek links georiënteerd en in principe tegen het leger, maar vonden het van belang om net als het overgrote deel van de mannelijke jongeren in dienst te gaan. Dienstweigeren was geen optie, omdat dat op politieke gronden niet mogelijk was. Vanuit de klassieke opvattingen van het socialistische soldatenwerk was het ook belangrijk om voeling te houden met onze lotgenoten. Weliswaar was de grote linkse periode van de organisatie in 1985 voorbij, zo bleek later, maar dat wisten we toen nog niet. We waren nog steeds tegen kernwapens, we wilden nog steeds wel de barricades op, we durfden aan politieke stellingname te doen. Niet zelden praatten we in het vvdM-kantoor op de Utrechtse Hojelkazerne en in de kroeg met een nostalgisch gevoel over het roemruchte verleden van de soldatenvakbond. Dat werd versterkt in tijden van jubilea, zoals dat van het twintigjarige bestaan van de organisatie in 1986. 'De eerste ter wereld', was dan soms een uitspraak, gedaan door lieden, niet gehinderd door enige historische kennis. Vertegenwoordigers van de bond op internationale vergaderingen zeiden het hun na. Maar was dat ook zo? Wij hebben er altijd aan getwijfeld hoewel wij niet erg ingewijd waren in de geschiedenis van militaire bonden. Zeker waar het organisaties van dienstplichtigen en gewone militairen betreft, waren er ook geen historici die hier hun licht over konden doen laten schijnen.

Daarmee werd bij ons de belangstelling gewekt om er 'iets' over uit te zoeken. Waren er ooit in het verleden soldatenorganisaties van dienstplichtigen geweest? Wanneer was dat dan wel? Wat waren hun drijfveren? De grote vraag voor ons was hoe dat te doen, waar te beginnen. Natuurlijk wilden we iets over Nederlandse dienstplichtigen doen, maar het fenomeen dienstplicht bestond al een hele tijd. Uit de literatuur kenden we het verhaal van de Harskamp, waar soldaten in oktober 1918 delen van de kazerne platbrandden. Voor sommigen was dat een heroïsche verzetsdaad, voor ons vormde het een aanknopingspunt. Zat daar misschien een soldatenorga-

nisatie achter? Verder had de oude Gerard van het Reve in zijn boek *Mijn rode jaren* verhaald van zijn betrokkenheid bij Hollandse soldatenraden. In 1996 besloten we hier een onderzoek naar te starten, volstrekt onwetend waar dit toe zou leiden en zonder enig besef hoeveel werk dit ons zou opleveren. Want dat bleek veel te zijn. We kwamen organisaties tegen die al een tijd bleken te bestaan. Dus moesten we verder terug in de geschiedenis. Zo duurde het onderzoek langer dan voorzien. Bovendien hadden we daarnaast ons werk en politieke en vakbondsactiviteiten. Uiteindelijk leven we in 2004 en nu pas is er sprake van afronding. Waar je dienstplicht al niet toe kan leiden...

Het resultaat is echter wel dat er nu 'iets' op papier staat over de gewone soldaten en matrozen en hun organisaties tijdens de mobilisatie '14-'18. Daar was geen literatuur over, de bestaande werken besteedden er nauwelijks aandacht aan. Het is een boek geworden over gewone mensen, min of meer actief in de linkse arbeidersbeweging en politieke partijen. Het is hun doen en laten dat centraal staat. Het is een boek over mensen, die aan de ene kant niet te klagen hadden. Want de Nederlandse dienstplichtige behoefde alleen maar onder de wapens te zijn in tegenstelling tot zijn collega's uit omringende oorlogvoerende landen die de loopgraven en een echte oorlog moesten trotseren. Maar aan de andere kant is het een boek over ontevreden mensen, daar geen enkele dienstplichtige werkelijk ruwweg drie jaren in het leger wilde vertoeven. Dat gold nog sterker voor de socialisten onder hen, die vanuit hun overtuiging een grondige hekel hadden aan militarisme en oorlogsvoorbereiding.

In de verschillende fases van dit onderzoek hebben wij medewerking gekregen van diverse personen op allerlei gebied. Natuurlijk moeten wij hier noemen onze promotoren. In eerste instantie was dat prof. dr. M. van der Linden. In de laatste jaren begeleidden prof. dr. J.C.H. Blom en prof. dr. H. Amersfoort ons. Maar ook anderen leverden een wezenlijke bijdrage, bijvoorbeeld op het gebied van vormgeving. Hun zijn wij eveneens heel veel dank verschuldigd: Jelle van Huizen vervaardigde de grafieken over opkomst en verlot. Arnold Kruithof verzorgde de kaarten in dit boek. Mike Gill en Niall Mulholland namen de Engelse vertaling van de samenvatting voor hun rekening. Zeer veel werk verrichtte Hanneke Spaargaren. Zij redigeerde alle teksten.

Anderen leverden ons bronnenmateriaal. We moeten hier denken aan de nabestaanden van de in ons boek voorkomende hoofdrolspelers. Speciale vermelding verdient de heer J.H. Schweppe die een onuitgegeven dagboek van zijn vader aan ons ter beschikking stelde.

Ook mogen we niet vergeten de medewerkers van allerlei archiefinstellingen, die we meermalen hebben lastiggevallen met moeilijke vragen.

Voor de vriendelijke medewerking die we daar vaak kregen, zijn we heel dankbaar. Alle anderen die ons te woord stonden, zijn terug te vinden in de noten. Ook hen danken wij.

Ten slotte putten wij inspiratie uit de bijdragen van de dierbaren en vrienden van de hoofdrolspelers. Een speciaal woord van dank gaat uit naar de kameraden van de socialistische organisatie 'Offensief'. We mogen verder niet vergeten Simon Jacob Stelling, vader van een der auteurs, die in de beginjaren veel teksten verwerkte. Hij legde daarmee mede de basis voor dit boek. Graag had hij de promotieplechtigheid willen meemaken, maar zijn plotselinge overlijden, een jaar voor het totstandkomen van het eindresultaat, verhinderde dit.

